

Základy výuky češtiny jako druhého/cizího jazyka pro děti (jaro 2019)

Mgr. Linda Doleží, Ph.D.

Seminář 1

Jazyková situace

Myšlení

Jean Piaget v teorii kognitivního vývoje vysvětluje, že lidé ve svém vývoji prochází čtyřmi stadii myšlení:

- 1. Senzomotorické období** (narození až 2 roky) (Piaget, 1952, in West, 2002), ve kterém dítě pracuje pouze s věcmi v jeho bezprostředním dosahu a je spojeno s motorickou činností (Hartl, Hartlová, 2004).
- 2. Předoperační období** (2 roky až 6–7 let) je ovlivněno dětskou fantazií s tendencí zacházet s neživým předměty, jako by byly živé. Používání pojmů u dětí je neúplné, nezaměřují se na logiku, ale na vzhled a své vnímání, v daném okamžiku se soustředí pouze na jeden aspekt problému (Piaget, 1952, in West, 2002). Toto období, označované rovněž jako předponové či symbolické, je založeno na symbolické funkci jazyka (Hartl, Hartlová, 2004).
- 3. Konkrétní operace** (6–7 roků až 11–12 let) (Piaget, 1952, in West, 2002). Toto období je spojeno s respektováním základních logických zákonů a se zaměřením na realitu (Piaget, 1966, in Vágnerová, 1996).
- 4. Formální operace** (11–12 let až dospělost) (Piaget, 1952, in West, 2002). Toto období abstraktního myšlení je charakteristické na možnosti přesunovat pozornost od konkrétních k abstraktním jevům, je spojeno se schopností zobecňování (Hartl, Hartlová, 2004).

(Piaget, 1952 in Novozámská, 2014, str. 13)

Jazykové stádium	Období počátku – věk
Pláč	Narození
Broukání	6 týdnů
Žvatlání	6 měsíců
Intonační vzory	8 měsíců
Jednoslovné promluvy	1 rok
Dvouslovné promluvy	18 měsíců
Ohýbání slov (flexe)	2 roky
Otázky, záporny	2,5 roku
Méně časté a složitější struktury	5 let
Vyspělá řeč	10 let

(Aitchinson, 1998, str. 76 in Doleží, 2014, str. 18)

Osvojování druhého jazyka (Paradis, 2007)

Zvuková stránka

- L2 vychází z fonetických kategorií L1
- přestože děti začínají brzy, vliv L1 na L2 může být patrný
- po 12-18 měsících vystavení L2 děti ztrácejí přízvuk rychleji než dospělí
- lepší výslovnost hlásek přítomných v obou jazycích

Lexikum

- nelze měřit stejně jako u L1
- když osvojujeme lexikon L2, L1 už existuje a jsme obvykle kognitivně vyspělejší

Morfosyntax

- výzkum chyb a „mezijazyka“
- chyby jsou vývojové a týkají se L2, tzn. netýkají se vlivu L1
- typické je vynechávání (omission) – podobné s vývojem L1
- rozdíly: přílišné užívání slovesa BÝT (BE-overgeneration): *I'm sit down on my spot. You're win.*
- vliv L1

Vliv individuálních rozdílů: motivace, talent, osobnost, typologie mateřského jazyka, věk, socio-ekonomický status, kvalita inputu

Zdroj:

Paradis, J. (2007): Second Language Acquisition in Childhood. In: Hoff, E., Shatz, M. (eds.): Blackwell Handbook of Language Development. Blackwell, Oxford. 387–406.

Diagnostika

A) Grimmová, H. et al. (1997). Heidelbergský test vývoje řeči (H-S-E-T). Brno: Psychodiagnostika.

Porozumění větám / Tvorba plurálu a singuláru / Opakování vět / Oprava významově nesprávných vět / Tvoření odvozených slov (i neexistující slova) / Flexibilita pojmenování / Klasifikace pojmů / Předčítání textu určeného k reprodukci / Odvozování přídavných jmen / Spojování verbálních a neverbálních informací / Dekódování a kódování záměrů (tváře) / Tvoření vět / Hledání slov / Paměť pro text

B) Bednářová, J., Šmardová, V. (2011): Diagnostika dítěte předškolního věku. Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let. Computer Press, Brno.

Lexikálně-sémantická rovina / Morfologicko-syntaktická rovina / Pragmatická rovina / Prvky neverbální komunikace / Foneticko-fonologická rovina

Morfologicko-syntaktická rovina :

mluví ve větách / rozlišuje mezi jednotným a množným číslem / skloňuje / tvoří souvětí souřadná / tvoří souvětí podřadná / užívá čas minulý, přítomný a budoucí / užívá

všechny druhy slov / mluví gramaticky správně / pozná nesprávně utvořenou větu / do příběhu doplní slovo ve správném tvaru

C) Seidlová-Málková, G., Smolík, F. (2014): *Diagnostika jazykového vývoje. Diagnostická baterie pro posouzení vývoje jazykových znalostí a dovedností dětí předškolního věku: testová příručka.* Psyché, Grada, Praha.

Zpracování fonologické informace / Hodnocení slovní zásoby / Porozumění jazyku a gramatiky

D) Maturita z českého jazyka a literatury

E) Zkouška z českého jazyka pro trvalý pobyt (A1, od 15 let)

Zkouška z českého jazyka pro udělení státního občanství (A2, od 15 let)

F) Certifikovaná zkouška z češtiny pro mládež (do 16 let)

G) Kostecká et al. (Pedagogická fakulta, UK Praha) – standardizované diagnostické testy pro žáky-cizince, 1. a 2. stupeň ZŠ

A) 3. až 5. třída (8–11 let), úroveň A1 a A2

B) 2. stupeň základních škol (12–16 let) úrovně A1, A2 a B1

H) Diagnostický nástroj, projekt ČEKIN, Meta o. p. s.

ŽOMJ od 3. třídy: psaný test *Porozumění textu, psaní, gramatika* + 1. část *Rozhovoru*

ŽOMJ 1. a 2. třída + nečtenáři / ti, co nepíšou: *Rozhovor*

Další doporučená literatura:

Doleží, L., Vyšínová, P., Nikolai, T. (2015): Diagnostika jazykových a obecně kognitivních funkcí a culture-fair testy. In: Doleží, L. (ed.): *Začínáme učit češtinu pro děti-cizince (předškolní věk). Příručka pro lektorky a lektory.* AUČCJ, Praha.

Jonášová, R. (2016): Žák-cizinec na střední škole. In: Doleží, L. (ed.): *Začínáme učit češtinu pro náctileté cizince. Příručka pro lektorky a lektory.* AUČCJ, Praha.

Kostecká, Y., Jančařík, A. (2013): Factors influencing language proficiency of foreign children attending Czech primary schools. In: *Efficiency and Responsibility in Education 2013: Proceedings of the 10th International Conference.* Česká zemědělská univerzita, Praha.

Martínková, A., Kudrjavceva, A. (2016): Diagnostika vyváženosti bilingvismu. Komplexní testy pro děti od 3 do 14 let se zřetelem ke kulturnímu komponentu. In: Doleží, L. (ed.): *Začínáme učit češtinu pro náctileté cizince. Příručka pro lektorky a lektory.* AUČCJ, Praha.

Vodičková, K. (2016): Jazykové hodnocení: Testování a zkoušky. In: Doleží, L. (ed.): *Začínáme učit češtinu pro náctileté cizince. Příručka pro lektorky a lektory.* AUČCJ, Praha.

Vodičková, K., Kostecká, Y. (2016): Diagnostic Tests in Czech for Pupils with a First Language Different from the Language of Schooling. *CEPS Journal* 6(1), 32–48.